

Το μονοπάτι πήρε το όνομα του από την αρχαία θέα των δασών, Αρτέμιδα.

Έχει μήκος 7 Km περίπου. Αρχίζει σε απόσταση γύρω στα 300 m από το σημείο σύνδεσης του δρόμου που οδηγεί προς τη Χιονίστρα με το δρόμο Τροόδους-Προδρόμου. Προχωρεί γύρω από τη Χιονίστρα κυκλικά, σε μέσο υψόμετρο 1.850 m. Διάρκεια πορείας 2-3,5 ώρες.

Θα έχετε την ευκαιρία να δείτε και εξετάσετε το δάσος, τη χλωρίδα, την πανίδα και τα πετρώματα. Θα δείτε επίσης από μακριά πολλές περιοχές και χωριά των επαρχιών Λεμεσού, Πάφου και Λευκωσίας.

Επεξηγήσεις για τα αριθμημένα σημεία του μονοπατιού:

1. **ΥΠΕΡΙΚΟ** *Hypericum confertum* ssp. *stenobotrys* (αυτοφυές του Τροόδους). Στα αριστερά θα δείτε πυκνή συστάδα Μαύρης πεύκης - *Pinus nigra* ssp. *pallasiana*. Οι ξερές βελόνες και οι κώνοι της πεύκης σχηματίζουν ένα προστατευτικό μανδύα για το έδαφος και με την αποσύνθεσή τους το εμπλουτίζουν με οργανικές και ανόργανες ουσίες (κύκλος θρεπτικών συστατικών στο φυσικό δάσος).

Pinus nigra ssp. *pallasiana*

2. **ΠΑΡΒΑΡΕΤΣΙΑ** *Berberis cretica*. Εμφανίζεται σε αλληλοεξάρτηση με τη Μαύρη πεύκη. Από εδώ μπορείτε ν' αγναντέψετε μέχρι τις βουνοκορφές Μαδαρή, Παπούτσα και Κιόνια και τα χωριά Αγρίδια, Άγιος Θεόδωρος και Άγιος Ιωάννης Αγρού.

3. **ΠΡΕΜΝΟ ΜΑΥΡΗΣ ΠΕΥΚΗΣ** Παρ'όλο που το δέντρο κόπηκε πριν πολλά χρόνια το πρέμνο παρέμεινε για πολύ, χλωρό (ζωντανό). Ο λόγος πιθανόν να είναι ότι οι ρίζες του πρέμνου είναι ενωμένες με τις ρίζες παρακείμενων δέντρων, από τις οποίες και τρεφόταν.

4. **ΣΥΜΠΑΓΗΣ ΔΟΥΝΙΤΗΣ** με λεία, διαβρωμένη επιφάνεια και πορτοκαλί-καφέ χρώμα. Μεγάλοι κόκκοι χρωμίτη (μαύρου μεταλλικού χρώματος) στην αριστερή πλευρά της εμφάνισης.

5. **ΝΕΠΕΤΑ** *Nepeta troodi*, ενδημικό φυτό. Εδώ παράλληλα θα προσέξετε ότι για κάλυψη των διακένων το Τμήμα Δασών προέβη σε τεχνητή αναδάσωση. Δεξιά έγινε προετοιμασία του εδάφους με μηχανικά μέσα. Αριστερά ανοίχτηκαν μόνο λάκκοι. Η αποτυχία στις αναδασώσεις στο Τροόδος είναι ένα σοβαρό πρόβλημα. Οφείλεται κυρίως στο ότι το έδαφος έχει γίνει πολύ άγονο λόγω της διάβρωσης αλλά και στις αντίξοες κλιματικές συνθήκες.

6. **ΚΕΡΑΥΝΟΠΛΗΚΤΑ ΔΕΝΤΡΑ ΜΑΥΡΗΣ ΠΕΥΚΗΣ** Τα δέντρα, ιδιαίτερα τα ψηλά, ελκύουν τους κεραυνούς που πολλές φορές είναι αιτία δασικών πυρκαγιών.

7. **ΣΚΟΥΤΕΛΛΑΡΙΑ** *Scutellaria cypria* var. *cypria*, ενδημικό φυτό.

8. **ΓΙΟΥΡΙΝΕΑ** *Jurinea cypria*, ενδημικό φυτό.

9. **ΕΥΦΟΡΒΙΑ** *Euphorbia casia* ssp. *rigoi*, ενδημικό φυτό του Πάρκου Τροόδους.

10. **ΤΕΥΚΡΙΟΝ** *Teucrium cyprium* ssp. *cyprium*, ενδημικό φυτό.

11. **ΤΕΧΝΗΤΗ ΑΝΑΔΑΣΩΣΗ** Ακόμα μια προσπάθεια αναδάσωσης που έγινε το 1977. Εκτός από τη Μαύρη πεύκη θα δείτε το ενδημικό φυτό Κέδρος - *Cedrus libani* ssp. *brevifolia*- που φαίνεται να ευδοκίμει στις κλιματικές συνθήκες της περιοχής.

12. **ΑΛΥΣΣΟΝ ΤΟΥ ΤΡΟΟΔΟΥΣ** *Alyssum troodi*, ενδημικό φυτό. Από το φυτό Άλυσσον παρασκευάζεται φάρμακο εναντίον της λύσσας.

13. **ΣΑΠΙΟ ΔΕΝΤΡΟ** Κορμοί νεκρών δέντρων που σαπίζουν αποτελούν το βιότοπο ειδικής πανίδας και ιδιαίτερα των σαπροξυλικών εντόμων που τρέφονται αποκλειστικά με νεκρό ξύλο. Η διατήρηση αριθμού τέτοιων κορμών συντελεί στη διαιώνιση των ειδών αυτών που διατρέχουν παγκόσμια κίνδυνο εξαφάνισης.

14. **ΟΜΗΛΙΚΗ ΣΥΣΤΑΔΑ** νεαρών δέντρων Μαύρης πεύκης που δημιουργήθηκε με φυσική αναγέννηση, από σκόρπια γέρικα μητρικά δέντρα.

15. **ΕΛΑΤΟ** *Abies cilicica*. Εδώ η αναδασωτική προσπάθεια περιλαμβάνει εκτός από τη Μαύρη πεύκη και το έλατο. Είναι ξενικό είδος αλλά φαίνεται ότι μπορεί να ευδοκίμηση στην περιοχή.

16. **ΧΑΧΟΜΗΛΙΑ ΤΟΥ ΤΡΟΟΔΟΥΣ** *Salvia willeana*, ενδημικό φυτό του Πάρκου.

17. **ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΩΝ** Η περιοχή αυτή του Τροόδους προσφέρεται για χιονοδρομίες επειδή το χιόνι διατηρείται για αρκετό καιρό. Η Ομοσπονδία Χιονοδρομών Κύπρου κατασκεύασε διάφορα έργα για την προώθηση του θεαματικού αυτού αθλήματος.

18. **ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΦΡΕΑΤΙΟ** για εντοπισμό χρωμίτη. Μικρή φλέβα συμπαγούς χρωμίτη (μαύρο μεταλλικό χρώμα) πάνω στα τοιχώματα.

19. **ΑΟΡΑΤΟΣ, ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ ΤΟΥ ΤΡΟΟΔΟΥΣ** *Juniperus foetidissima*. Εδώ θα προσέξετε ότι υπάρχει αμιγής συστάδα αοράτου.

20. **ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΧΑΡΤΖΒΟΥΡΓΙΤΗ** με μικρούς δουνιτικούς φακούς (πορτοκαλί-καφέ χρώμα) που περιέχουν μεγάλους κόκκους χρωμίτη (μαύρο μεταλλικό χρώμα).

21. **ΘΕΣΗ ΘΕΑΣ** Φαίνονται τα χωριά Μανδριά και Όμοδος. Στην άλλη πλευρά του μονοπατιού θα δείτε δέντρο Μαύρης πεύκης ξεριζωμένο από τον άνεμο, το οποίο παρά την καταστροφή που το βρήκε αγωνίζεται να επιβιώσει.

22. **«ΤΕΙΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΧΩΡΑΣ»**

Σύμφωνα με την ιστορική παράδοση τα «τεισιά της παλιάς Χώρας» είναι ερείπια πρόχειρων οχυρωματικών έργων που κτίστηκαν κατά τον τελευταίο χρόνο της Ενετικής κατοχής της Κύπρου (1571 μ.Χ.) από ομάδα Ενετών στρατηγών που αποφάσισαν να αμυνθούν εκεί κατά των Τούρκων. Αφού παρακολούθησαν την κατάληψη της Χώρας (Λευκωσίας) από δω και φεβρουόμενοι τη δύναμη των Τούρκων τελικά παραδόθηκαν.

Foeti

23. **ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΗ ΒΡΑΧΩΔΗΣ ΕΚΤΑΣΗ ΔΟΥΝΙΤΗ** με έντονο πορτοκαλί-καφέ χρώμα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα διάβρωσης. Εδώ θα παρατηρήσετε ότι και στις δύο πλευρές του μονοπατιού υπάρχει εκτεταμένη διάβρωση. Αυτό οφείλεται στο ότι η περιοχή δεν καλύπτεται από βλάστηση καθώς και στη μεγάλη κλίση του εδάφους. Παρόμοιες περιπτώσεις θα συναντήσετε και σε άλλα σημεία. Το Τμήμα Δασών μελετά με προσοχή διάφορες λύσεις για βελτίωση της κατάστασης.

24. **ΘΕΣΗ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΘΕΑΣ** Φράκτης Προδρόμου, Πρόδρομος, Λεμύθου, Τρεις Ελιές, Παλιόμυλος, Άγιος Δημήτριος, Γερακιές, Μοναστήρι του Κύκκου και Θρονί.

25. **ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΗ ΦΛΕΒΑ ΠΥΡΟΞΕΝΙΤΗ** πάχους 50 cm μέσα σε δουνίτη, με ιδιαίτερα μεγάλους κρυστάλλους πυρόξενου (το μήκος των κρυστάλλων πυρόξενου φτάνει μέχρι 10 cm).

26. **ΠΗΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΟΞΕΝΙΚΟΣ ΓΑΒΒΡΟΣ** με μεγάλους κρυστάλλους πυρόξενου και πλαγιοκλάστου.

27. **ΑΓΙΟΚΥΔΩΝΙΑ** *Cotoneaster racemiflorus* var. *nummularius*.

28. **ΑΓΡΙΟΜΗΛΙΑ** *Sorbus aria* ssp. *cretica*. Το χειμώνα στολίζεται με ωραία κόκκινα φρούτα.

29. **ΜΑΥΡΗ ΠΕΥΚΗ, ΜΑΝΤΟΠΕΥΚΟΣ** Στηθαία διάμετρος 110 cm, ύψος 15 m περίπου και ηλικία πέραν των 400 χρόνων.

30. **ΕΠΙΛΟΒΙΟ** *Epilobium angustifolium*. Εδώ θα δείτε πυκνή συστάδα Μαύρης πεύκης με παχύ στρώμα χούμου (βελόνες και κλαδιά σε αποσύνθεση). Καθ' οδόν θα παρατηρήσετε ότι τα δέντρα είναι αυτοκλαδεμένα σε μεγάλο ύψος. Επίσης παρά το γεγονός ότι αρκετά δέντρα βρίσκονται στη σκιά οι κορμοί είναι ευθυτενείς. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο ότι η Μαύρη πεύκη είναι δέντρο σχετικά σκιοθεκτικό. Ακόμα θα προσέξετε πάνω στους κορμούς των δέντρων λειχήνες. Οι λειχήνες είναι σύνθετα φυτά που αποτελούνται από τη συμβίωση φυκών και μυκήτων. Το φύκος φωτοσυνθέτει και εξασφαλίζει τροφή ενώ ο μύκητας τον πολλαπλασιασμό.

31. **ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡΑΣ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΩΝ** Και εδώ θα δείτε εγκαταστάσεις της Ομοσπονδίας Χιονοδρομών Κύπρου.

32. **ΘΕΣΗ ΘΕΑΣ** Περιοχή Ξερού και πεδιάδα του Μόρφου.

33. **ΠΟΝΤΙΚΑΓΚΑΘΟΣ, ΑΡΚΟΓΕΝΑΙΚΑ** *Astragalus echinus* var. *chionistrae*, ενδημικό φυτό.

34. **ΑΓΙΟΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ** *Rosa canina*.

Παρακαλούμε προσέξτε τα πιο κάτω:

⇒ Το άναμμα φωτιάς σε οποιοδήποτε σημείο του δάσους, ακόμα και σε δρόμους και πλατείες απαγορεύεται αυστηρά.

⇒ Αποφεύγετε να καπνίζετε ή να τρώτε όταν περπατάτε στα μονοπάτια μελέτης της φύσης.

⇒ Η οδήγηση μοτοποδηλάτων ή ποδηλάτων στα μονοπάτια δεν επιτρέπεται.

⇒ Να θυμάστε ότι βρίσκεστε σε ένα χώρο που είναι η κατοικία για πουλιά και για την άγρια ζωή. Σεβαστείτε αυτό το γεγονός και μην τα παρενοχλείτε με οποιοδήποτε τρόπο. Αποφεύγετε να κόβετε φυτά ή να χαράσσετε φλοιούς δέντρων.

Αν έχετε οποιαδήποτε παρατήρηση μη διστάσετε να επικοινωνήσετε με το Τμήμα Δασών:

Κεντρικά Γραφεία 22805542 ή Πλατάνια 22922454, 22923222. Σε περίπτωση πυρκαγιάς, μόνο, καλέστε αμέσως το 1407 (24 ώρες).

- ΥΠΟΜΝΗΜΑ**
- ΜΟΝΟΠΑΤΙ
 - ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΜΕΝΟΣ ΔΡΟΜΟΣ
 - ΣΧΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ
 - ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ ΠΛΗΡΩΣ Ή ΧΩΜΑΤΟΔΡΟΜΑΙ
 - ΚΟΡΟΣ ΣΤΑΒΑΜΕΤΗΣ
 - ΑΒΕΤΗΡΙΑ
 - ΚΑΤΑΡΑΚΤΗΣ ΜΥΛΟΜΕΡΗΣ (2 χλμ)
 - ΚΑΛΟΓΡΑΝΑΓΙΩΤΗΣ - ΟΙΚΟΣ (2.5 χλμ)
 - ΚΑΜΠΟΣ ΤΟΥ ΛΙΑΒΔΙΟΥ - ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (2.4 χλμ)
 - ΓΕΡΑΚΕΣ (ΟΥΚΛΑΚΟΙ) (2 χλμ)
- ΥΨΟΜΕΤΡΑ
- ΜΕΧΡΙ 900 ΜΕΤΡΑ
 - ΜΕΧΡΙ 1200 ΜΕΤΡΑ
 - ΜΕΧΡΙ 1600 ΜΕΤΡΑ
 - ΠΑΝΩ ΑΠΟ 1600 ΜΕΤΡΑ
- ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ
1. ΑΡΤΕΜΙΣ (2 χλμ)
 2. ΚΥΚΛΙΚΟ ΧΙΟΝΙΣΤΡΑΣ
 3. ΑΣΑΛΑΝΤΗ (ΟΥΚΛΑΚΟΙ) (2 χλμ)
 4. ΠΕΡΙΣΦΟΝΗ (2 χλμ)
 5. ΚΑΜΠΟΣ ΤΟΥ ΛΙΑΒΔΙΟΥ (ΟΥΚΛΑΚΟΙ) (4 χλμ)
 6. ΚΑΛΟΓΡΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2 χλμ)
 7. ΦΥΛΟ ΔΕΝΤΡΟ - ΒΡΥΣΣΕΣ - ΚΑΜΒΟΥΝΙΑ - ΠΟΥΔΑΡΗΣ - ΦΥΛΟ ΔΕΝΤΡΟ (8 χλμ)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΑΣΩΝ

Το Μονοπάτι «Άρτεμις»

ΚΥΚΛΙΚΟ ΧΙΟΝΙΣΤΡΑΣ

Γ.Τ.Π. 136/2002 – 20.000
Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών,

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Τ. Βασιλείου και Υίοι Λτδ